

Cito Eğitim: Kuram ve Uygulama

Temmuz - Eylül 2012 | Sayı: 17 | 13 TL

- Geniş Ölçekli Sınavlarda Kapsam Geçerliği Nasıl Sağlanır?
- Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın Kapsam Analizi
- Türk Eğitim Sistemi İçinde Okuma Kültürünün Yeri ve Önemi

artık biliyorsunuz

Türk Eğitim Sistemi İçinde Okuma Kültürünün Yeri ve Önemi

Şebnem Gürsoy

**İSTEK Okulları Kütüphane Medya Merkezleri Yöneticisi
Okul Kütüphanecileri Derneği Yönetim Kurulu Üyesi**

GİRİŞ

"Eğitim, edinilecek bilgileri kullanma sanatının kazanılmasıdır. Bilgilerin yeri ise kafalar değil kitap raflarıdır." Alfred North Whitehead

Kütüphane kullanma alışkanlığı kazanan öğrencilerin hayat boyu okumayı bir zevk olarak devam ettirdikleri ve okullarda yapılan etkinliklerin, uygulamaların öğrencilerin kitap okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıklarını önemli ölçüde etkilediği yapılan çalışmalar sonunda ortaya konulmaktadır. Bu makalede Türk Eğitim Sistemi içinde okuma kültürünün yeri ve öneminden söz edilecek ve bu bağlamda kütüphanelerin kullanımının önemi üzerinde durulacaktır. Eğitim sistemlerinin ayrılmaz bir parçası olan kütüphanelerin kullanımının öğrencilerin eğitim hayatına katkıları üzerinde durulacak ve bu kapsamda Cito Türkiye'nin hem özel okullar hem de devlet okullarında sunduğu raporlar irdelenecektir.

OKUMA KÜLTÜRÜ İÇİN İLK ADIM: EZBERE HA- YIR! ÖĞRENMEYE EVET!

Okuma kültürünün ilk adımı ezberlemeden öğrenmenin önündeki ufku açmakla başlamaktadır. "Öğrenmeyi düşün-

mek, düşünmeyi öğrenmek eğitimin ana amacı olmalıdır." (Andain ve Murphy, 2008). Bilinen bir Çin atasözü "Bir insana balık verirken onu bir günlüğüne beslersin, bir insana balık tutmayı öğretirsen onu hayatı boyunca beslersin." der. Eğitim de aynen böyledir. Öğrenmeyi öğrenen bir genç hayatı boyunca ezberlemeden, başkalarının kendisine bilgi verme-

sini beklemeden, her zaman öğrenmeye ve bilgi edinmeye gereksinim duyacaktır. Bu bağlamda okumayı, araştırmayı hayat boyu süren bir eylem haline taşıyabilecektir. Öğrenmeyi öğrenmek şu anki eğitim sisteminin ana amacıdır. Öğrencilerinin ufuklarını genişleten, düşünme ve eleştirme becerisi kazandıracak şekilde öğretim yapmayı başarabilen ve rehber olan öğretmenler, öğrenmeyi öğretme becerisi kazandırmayı başaracaktır. Örneğin; tarihi öğrenmek tarihte yer alan bazı detaylı bilgileri hatırlamak değil, tarihle ilgili düşünebilmek ve o zamanı anlayabilmektir.

En temel insan hakkı öğretileni değil, istediğini öğrenmek! Süresini tahmin edemem, ama yakın bir gelecekte İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde önemli bir gelişme olacak, yaşam hakkının hemen yanına ve belki de önüne şöyle ifadeler oturacaktır: Her insan herhangi bir amaçla kendisine öğretilmek istenenleri öğrenmemek, onun yerine kendi özgür iradesiyle seçeceklerini öğrenmek hakkına sahiptir. Ezber hangi amaçla olursa olsun insan neslinin en değerli yetisi olan düşünebilmeye karşı işlenebilecek en büyük suçtur. (Titiz, 1996,s:5).

Okuma kültürü oluşturma temel yolunun derslerde aktarılan bilgileri ezberletmek yerine çok yönlü, araştıran ve okuyan gençler yetiştirmek olduğu unutulmamalıdır. Okuma alışkanlığı kazanmış bir birey; gelecekte mesleği ile ilgili yenilikleri takip edecek, hayatı boyunca soran, sorgulayan, araştıran bir kişi olacaktır. Eğitim ve okumanın en önemli bağlantısı bu noktada ortaya çıkmaktadır. Eğitim yaşam boyu süren bir okuryazarlıktır. Bundan dolayı eğitimcilerin de savunusunda belirtildiği üzere ezberlemeden, öğrencinin farklı kaynaklardan okuyarak, araştırarak öğrendiği bilgi çok daha önemli ve değerlidir.

OKUMAYA YÖNLENME VE OKUMA SEVGİSİ

İnsan demek duygular demektir; karakter dediğimiz bileşimin yapı taşı duygulardır. Kişinin duygularına nüfuz edebilmek onun yaşadığı döneme, coğrafyaya, tarihe, topluma ve onun kişisel doğasına açılan kapıları aralamak demektir. "Edebiyat yapıtını değerli kılan da budur; ne bizi oyalaması, ne kurgu oyunlarındaki becerisi edebiyatın kişinin duygularına hitap edebilme özelliğiyle boy ölçüşebilir." (Sayılan ve Yıldız, 2006). Edebiyat, kişinin yaşadığı veya çevresinde yaşanan olaylara karşı kimi zaman bilgi, kimi zaman ise bilinç oluşturacak yepyeni bir yaşamın kapısını açan bir maceradır. Okumayı içselleştiren birey hayatı boyunca kitaptan kopamaz çünkü

okuyarak hayal dünyasına dalmaya, yeni diyarlar keşfetmeye alışmıştır. Okuma bu kadar önemli olmasına karşın halkımıza en uzak düşen eğitim olgusu olagelmıştır. Küçük yaşlarda kitap okuma alışkanlığına ulaşamamış bir birey, yetişkinliğinde olayları algılamada olduğu gibi duyuş ve düşüncelerini başkalarına aktarmada da zaman zaman güçlük çekecektir. Ülkemizde okuma ve okuduğunu anlama boyutunda sıkıntılar yaşandığı görülmektedir. Oysaki bireyler en temelden bilinçli bir sistemle yetiştirilirse bu güçlükler de aşılabacaktır.

Bir çocuğun kitapla karşılaşması ve ona kitap sevgisi kazandırılması okul öncesi dönemde olmalıdır. Bu dönemde çocuğa renkli resimlerle bezeli kitaplar sağlanmalı, daha sonraki dönemlerde ise onlar üzerinde ortak yorumlar yapılmalıdır. "Evlerde küçük bir çocuk kitaplığı kurulmalı, bayramlar ve doğum günlerinde sık sık kitap armağanlarına yer verilmelidir. Okullarda kütüphaneler ve rehberlik servisleri ile sınıf kitaplıklarına ve okuma kültürüne işlerlik kazandırılması teşvik edilmelidir" (Tüleylioğlu, 2000).

Çocukluk dönemi aileyi ve yakın çevresini taklit etme ve onlardan öğrendiklerini uygulamaya başlama dönemidir. Bundan dolayı ailenin ve okulun çocuğu okumaya ve araştırmaya yönlendirmesi çocuğun gelecekteki eğitim hayatını etkileyecektir. Aynı zamanda ifadesi zengin ve güçlü bir biçimde toplumda kendine yer edinebilen bir birey olmasında okumanın büyük etkisi olacaktır. Bunu yapabilmenin temel yolu ailenin çocuğa kitap okuması, haftalık ailecek herkesin kendi kitabını alıp okuduğu zamanların olması, çocuğun kütüphane ve kütüphanelerine ziyarete götürülmesi, sevdiği kitabın yazarlarına kitabını imzalatabilmesi, okulunda veya halk kütüphanelerinde yapılan etkinliklere katılabilmesi, arkadaşları ile okuduğu kitapları değiş tokuş edebilmesi sayılabilir. Tüm bu etkinliklerdeki amaç kitapların çocuğun hayatında yer edinmesini sağlamaktır. Bütün bunlardan sonra kitap okuma sevgisi kazanan çocuk erişkin olduğunda da kitapla olan bağı koparmayacak, bir konuda bilgisizlik hissettiğinde kitaplara danışacak ve kendini geliştirmek için hayatı boyunca okumaya devam edecektir.

Eğitim sistemi içinde okuma alışkanlığı kazandırılması konusunda yapılacak bütün çalışmalar çocuk, genç bir yetişkin olduğunda yaşam boyu sürecek bir başarının ve öğrenme heyecanının kapısını onun için açmış olmak için gerçekleşir. Bundan dolayı okumak bir kültürdür. Bireyden başlayarak tüm toplumu etkileyen, değiştiren, geliştiren bir dinamiktir. Bu bağlamda eğitim- kütüphane - okuma öğelerinin her biri sacayağının üç bacağından biridir.

OKUMAYA GİDEN YOLDA BİLGİ AĞACI

Okuyan insanın en büyük kazanımı öğrenme ve öğrendiklerini yorumlayabilmektir. Her insan, yaşamı boyunca öğrendikleriyle kendisine bir bilgi ağacı yapar. Bu ağacın en uçtaki öğeleri yani yapraklar, yaşamımızın çeşitli kesitlerinde kullandığımız "Nasıl?" bilgileridir. Yapraklardan onları taşıyan ince dallara, ince dallardan daha kalın dallara, oradan da gövdeye indikçe, "nasıl" bilgilerinin yerini "niçin" bilgileri alır. Bilgi ağacının yaprakları, dalları ve gövdesi birbirine bağlı olan insan tipi, eğitim sistemimizin özlemesi gereken insan tipidir. (Titiz, 1996). "Niçin?" diye sorabilen kişiler ezberlemeden öğrenmeyi benimsemiş, çok okuyan ve araştıran kişilerdir. "Niçin?" sorusunu sorabilen çocuk ve gençler kendilerini önemli ve diğerlerinden farklı hissedebileceklerdir. Öğrenciler bireysel farklılıklar ve ilgi alanları olan kişiliklere sahiptir. Bu bağlamda bakıldığında her birinin bilgi ağacı farklı yapraklarla bezelidir. Öğrenciyi bireysel farklılıkları temelinde ele almak öğretimde yeni yöntemleri ve yaklaşımları ortaya çıkarmaktadır. Geleneksel eğitimde "ezbere dayalı" öğretim yöntemi geçerli iken, bireysel farklılıklar yaklaşımı üzerine temellenen çağdaş eğitimde araştırmaya dayalı öğretim yöntemi uygulanmaktadır. Bu yeni yaklaşımla, eğitimin ağırlık merkezi öğretmenden öğrenciye, ders kitabından çeşitli kaynaklara kaymakta, kütüphane bu değişimin sonucunda bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Araştırmaya dayalı eğitimde öğrencinin bireysel çalışması istenir ve desteklenir, bu anlamda bilgi ağacına kendisi sürekli katkı yapmalıdır.

Öğrencilerin başarabileceklerine inanmalarını sağlamak, öğrenmenin keyifle yapılan bir eylem olarak hayatlarına yerleşmesini sağlamak en önemli amaçtır. Bu süreç ise keyifle ve kendilerine uygun olarak seçecekleri kitapları, kaynakları okuyup araştırarak başarabilecekleri bir süreçtir.

EĞİTİM POLİTİKALARINA BAKIŞ VE HAYAT BOYU ÖĞRENME İŞİĞİNDE OKUMA KÜLTÜRÜ

Eğitim kavramı uzun yıllar okul çağı ile sınırlandırılmıştır. Bu durum sanayi devriminin devam ettiği 19. yüzyılda olduğu kadar 20. yüzyılın ilk üç çeyreğinde de devam etti. Ancak geçmiş çağlara kıyasla her alanda en hızlı değişimlerin yaşandığı 20. yüzyılın özellikle son çeyreğinde insan gelişmesinin hızla devam ettiğine ilişkin bulgular, eğitim öğretimin belirli bir yaş dilimi ile sınırlanmasına son verirken, eğitimi yaşam boyu süren bir süreç haline getirdi (Oğuz, Oktay ve Ayhan, 2010).

Çok kanallı eğitim imkânlarının artması okulun, öğretmenin hatta kitapların işlevini önemli ölçüde değiştirmiştir. Öğretmenin tek bilgi kaynağı olmadığı bu ortamda, okul da artık bilgi kazanmanın tek mekânı değildir. Ders kitapları ise ortaya çıkan bu çok sayıdaki bilgi kaynağı ile rekabet edebilmek için neredeyse her gün yeniden yazılmak durumunda olacaktır. Görüldüğü gibi binlerce yıldır okul-öğretmen-öğrenci üçgeni içinde varlığını sürdüren eğitim-öğretim yeni teknolojilerin yaşamımıza katılması ile birlikte çok yönlü, çok kanallı, yeni alternatifleri de kullanmak durumundadır. (Oğuz ve diğerleri, 2010).

Geçtiğimiz 20 yıllık süreçte eğitim, yeni bir döneme girmiştir. Bunun temel sebebi eğitimin hedef kitlesi olan öğrencilerin değişmiş olmasıdır. Teknolojiye hakim, bilgi çağının takipçisi yeni öğrenciler, öğretmenlerinden bilgiyi doğrudan aktarmalarını değil öğrenme yolunda kendilerine rehberlik etmelerini beklemektedir.

Günümüzde öğretmenin okuma sürecindeki rolü değişmiştir. Daha önceki bakış açısına göre öğretmen öğrencilere sessiz okuma yaptıran, okuyacakları standart kitapları öğrencilere dağıtan kişidir. 90'lı yılların sonuna kadar öğrenciler okudukları kitapların genel olarak özetlerini çıkarıp anlatarak veya özeti kâğıda yazıp öğretmenlerine vererek okuduklarını kanıtlıyorlardı. Günümüzde bu süreç tamamen değişmiştir. Okuma sürecinde öğretmen ve öğrenci birbirlerine saygı gösteren iki arkadaş gibidirler. Birlikte kitap hakkında sohbet edip, tartışıp bu hikâyeden çıkarım yapar, sonuçlar çıkarır ve hatta yeni hikâyeler üretirler. Bu süreç iyi bir kılavuzun önderliğinde geliştirilmelidir.

Belirtilen yaklaşım ve bakış açısı birçok özel okulda uygulanan Uluslararası Bakalorya programında da görülmektedir. 1990'da Dryden ve Vos öğretimde yapılması gereken reformla ilgili bir seminer vermişlerdir. Verdikleri seminerde eğitim sisteminin 21.yüzyıl öğrencileri için yeterli olmadığı, eğitimin ezberci bakış açısından kurtulması ve çağdaş teknolojinin eğitim sistemi içinde yer alması gerektiği, okuyarak öğrenmenin öğretmenin anlattığı ve ezberlettiği öğrenmeden çok daha fazla etkili olduğu konularının üzerinde durmuşlardır. Özellikle belirttikleri en önemli nokta "Tarihte bir ilkse her şey mümkündür." ifadesi ile olmuştur. (Dryden ve Vos, 2001) Burada vurgulanan çocuklara kesin doğrular dayatmak yerine onların tarihe imza atacak yenilikler üretmesi için teşvik edilmesidir. Dolayısıyla tarih dersinde tarihi öğretmenin dinleyerek öğrenmek yerine öğrencinin kendisi araştırarak ve tarihi belgeleri inceleyerek öğrenmesi konuyu çok daha fazla içselleştirmesini sağlayacaktır. Bir başka örnekle öğrencinin, Edebiyat ders kitabında verilen ünlü yazar veya şairlerin ha-

yatını o kısacık paragrafları okuyarak öğrenmesi pek mümkün değildir. Ancak öğrenci, yazar veya şairlerin hayatını pek çok farklı kaynaktan araştırıp okuyarak öğrenirse işte o zaman gerçekten o konu hakkında bilgi sahibi olabilecektir. Yazarın dünyasını anlayacak ve eserleri bambaşka biçimde yorumlayacaktır. Yine o metnin olduğu çağa ait tarihsel, kültürel, bilimsel değişimleri de araştıracağı pek çok kaynakla beslenecek ve okuduğu eserin vermek istediği iletiyi düşünerek, sorgulayarak kavrayacaktır.

Öğrenci araştırma yaptığı ve kendi bulduğu bilgilerden yeni bilgiler üretebildiği kadar başarıya ulaşacaktır. Dolayısıyla birçok kaynağa ulaşabileceği ortamı ise öğrenciye kütüphane sunmaktadır. Öğretmen, öğrenciye bilgi veren değil bilgiyi nasıl bulabileceğini, yani bilgi kazanma yollarını öğreten kişidir. Hayat boyu devam edecek öğrenmeye kılavuzluk eden kişidir. Ancak bütün bunların olabilmesi, sözü edilen öğretim yönteminin işleyebilmesi kütüphaneyi zorunlu kılmaktadır (Yılmaz, 2004).

EĞİTİMDE KÜTÜPHANENİN, OKUMANIN YERİ VE ÖNEMİ

Okumak, insanı "sürekli öğrenciliğe zorunlu kılan bir etkinlik" olarak da tanımlanabilir. (Yılmaz, 2004). Okumak öğrenmeye açılan ilk kapıdır. Öğrenme ve okuma pratiği arasında zorunlu bir ilgi vardır. Okumanın ve öğrenmenin mekanizmasını evvela çocuğa öğretmek lazımdır. Fakat çocuğun okuduğunu anlamasına ve bunlara ilgi göstermesine de önem vermek gerekir. Okuma öğretimi, çocuğa okuyacağı materyal sağlandığı takdirde tamam olabilir. Bunun için de, okulun her türlü seviye için ve çeşitli konularda yazılmış kitapları bol olan bir kütüphanesi olması gereklidir.

Öğrencinin okumayı bir kültür olarak benimseyebilmesi için mutlak surette öğrenmeyi ve araştırmayı seven bir çocuk, genç olarak yetişmesi gerekmektedir. Çocuk okuma öğrenmede ilerlediği sürece kitaplara daha çok yönelecektir. Sorularının cevaplarını kitaplarda bulmaya alışacaktır. Ancak çok okumak yoluyla hüküm vermek yeteneği gelişebilecektir.

Çocuk okulunda kütüphane varsa kitaplar âleminde gezinir. Dolayısıyla kütüphaneye ödevi veya araştırmak istediği bir konu ile ilgili kaynak araştırması yapmaya da gelebilir. Bu durumda kütüphane öğretmeni çocuğa nasıl araştırma yapacağını, kaynakları nasıl bulacağını göstermelidir. "Kişisel çalışmanın araştırmanın ve bilgi edinmenin çocuk üzerinde et-

kileri çok büyüktür" (Douglas, 1967). Bu anlamda kütüphane eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Alan ve içerik olarak eğitimin destekleyici merkezidir. Özellikle kütüphanenin öğretmen ve öğrenci için "materyal merkezi" olma süreci eğitimde büyük önem taşımaktadır.

Eğitimi destekleyici her tür malzeme kütüphanede muhafaza edilip ihtiyaç duyulduğunda öğretmen ve öğrencilere nasıl kullanılacağı da kütüphaneci tarafından izah edilerek ödünç verilmektedir. Bu materyallere özellikle son zamanlarda yoğun olarak derslerde kullanılan eğitim materyalleri de dâhildir. Zekâ oyunları, matematik oyunları, geometrik cisimler, fen deney setleri, sanat oyun ve malzemeleri bunların içine dâhil edilebilir. Kütüphaneci bunları en uygun ortamda kayıt altına alır ve öğretmen ve öğrencilerin kullanımına sunar. Bu sayede bu malzemeler herkese ulaşmış ve yıpranmadan, eksilmeden muhafaza edilmiş olabilir. Ayrıca kütüphane kayıt programı sayesinde hangi sınıfların ve öğretmenlerin bu malzemelerden faydalandığı da tespit edilebilir.

Çocukların bir konuda ilgisini çekmenin temel yöntemi, onların kendileri ve dünya ile en kolay bağlantı kurdukları oyun metotlarını hayata geçirmektir. Kitapla bağlantılı tasarlanan oyunlar, kukla tasarımları, yaratıcı el becerileri çalışmaları, örneğin, hamurdan masal kahramanları çalışması ve yaratıcı yazarlık çalışması benzeri çalışmalar çocukların kitap okumaya karşı ilgi ve heyecanını arttırmıştır. Öğrencilerin, kitapların içindeki karakterleri farklı yöntem, etkinlik ve oyunlar kullanarak gerçek hayata taşımaları okumaya karşı olan ilgilerinin artmasına sebep olmaktadır. Özellikle yabancı eğitim programlarının temelinde yatan Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programı'nda da benzeri örneklerine yavaş yavaş rastlamaya başladığımız önemli bir nokta; öğrencilerin dersler arasında (disiplinler arasında) bağlantı kurmasını sağlayacak yöntemlerin uygulanması ve çocukların okuyarak ve araştırarak öğrenmeleridir.

Kütüphane bu bağlamda bakıldığında içinde eğitimi destekleyici her tür kaynağı barındıran bir "Bilgi Sarayı"dır. Atlaslar, sözlükler sınıf sayısı kadar kütüphane ortamında barındırılabilir. Bu sayede her öğrencinin kendi sözlük ve atlasını alması yerine, ihtiyaç olduğunda sınıfça ödünç alınıp daha sonra kütüphaneye iadesi sağlanabilir. Yurt dışında birçok okulda bu sistem uygulanmaktadır. Böylece kitapların her sene tekrar tekrar alınması gerekmemektedir. Çocuğun küçük yaştan itibaren kitabın değerini öğrenmesi ve zarar vermemesi gerektiğini öğrenmesi için kütüphaneden ödünç almayı bir alışkanlık haline getirmesi çok önemlidir. Bu sistemin eğitimdeki ismi "Kütüphane tabanlı eğitim metodu"dur. Kütüphane tabanlı eğitim savını ortaya atan Patricia Senn Breivik kütüphane

üzerinden düzenlenecek bir eğitimin öğrencilerin hayat boyu öğrenme heveslerinde ve genel eğitim başarılarında büyük oranda etkili olacağını belirtmektedir. (Breivik, 1986). Kütüphane tabanlı eğitim sisteminde kütüphaneciler aile ve çocuklar için kitapla bağlantılı, ders müfredatını da yer yer içine katan aktiviteler organize ederler. Bu aktiviteler çocukları kitaba ve okumaya karşı heveslendirir. (Monsour ve Talan, 1993). Kütüphaneyi içine katan eğitim anlayışı çocuğun derslerinde ve yaşam boyu öğrenmesinde büyük önem taşımaktadır. Kütüphane tabanlı eğitim kütüphaneyi de içine katan eğitimidir.

Kütüphane tabanlı eğitimin içinde özellikle ülkeye gelişi yüksek ücretli olan yabancı kitapların da kütüphaneden öğrencilere ödünç verilmesi yer almaktadır. Her sene, her öğrencinin tekrar tekrar kitap alması yerine 1. sınıftan liseye kadar öğrencilerin okuma kitapları kütüphaneye konmakta ve daha sonra bu kitaplar sınıf sayısı kadar kütüphanede bulundurulmaktadır. Daha sonra öğrenciler sınıfta bu kitapları ödünç alıp yıl sonunda da iade etmektedirler.

Kütüphane tabanlı eğitimde kaynak çeşitliliği sağlanması çok önemlidir. Bu sayede öğrenci bir kitaba vereceği para ile birden çok kitaba ulaşabilmektedir. Örneğin, "Dünya" konusu işlenirken öğretmen kütüphaneden bu konuda 20 kitabı ödünç alıp öğrencilerine götürüp incelemeleri için dağıtabilir. Böylece öğrenciler de bu konuda yazılan kitapları öğrenmiş ve konu hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmuş olurlar. Görüldüğü üzere kütüphanenin eğitimde ayrılmaz ve çok önemli bir yer mevcuttur. Bundan dolayı devletin mutlak surette halk ve okul kütüphanelerine yatırım yapması gerekmektedir. Bu sayede eğitim sistemimizin kalitesinde büyük oranda artış olacaktır.

ÜLKE DIŞINDAN ÖRNEKLERDE KÜTÜPHANE-EĞİTİM VE OKUMA ÜÇGENİ

Okuma her şeyden önce bireyler arasındaki iletişimi sağlamaktadır çünkü bu eylem geniş çapta bir iletişim sürecini kapsar. İletişim süreci kaynak, ileti, kanal, alıcı ve geri bildirim unsurlarından oluşmaktadır. Okuma süreci de bir iletişim sürecidir. Okuma etkinliğinde yazar duygu, düşünce dünyasındaki mesajları bir metin şeklinde ve bir kanal aracılığı ile okura iletir. (Temizkan, 2009)

Okumanın küçük yaşlardan itibaren çocuğun hayatına girmesi ise ancak etkinliklerle olmaktadır. Kütüphaneler düzenledikleri etkinliklerle çocukların sanatsal bakış açılarını ve kültürlerini geliştirir. Bu nedenle temalarla bağlantılı sergiler

çocukların o konudaki kitap ve kaynakları okuma isteğini arttıracaktır (Kramer, 2010). Bu konuda yurt dışında birçok farklı uygulama örneklerine yer verilmektedir. Ancak okuma kültürü oluşmasında en temel nokta ailenin çocuğa örnek olması ve okumayı sevmesidir.

Amerika ve Avrupa ülkelerindeki kütüphane örneklerine baktığımızda kütüphanelerin etkinlik merkezi, veli ve çocuğun ortak paylaşımında bulunabilecekleri bir atölye alanı olarak sunulduğu görülmektedir. Anne, baba, çocuk için ortak bir paylaşımında bulunup beraber vakit geçirilebilecek bir mekan olarak tasarlanmış kütüphanenin okuma kültürü yaratırken üstlendiği misyon ve vizyon tamamen değişmektedir. Bu ortam, çocuk ve gençler için sürekli ve interaktif öğelerle iç içe olan, onlara eğlenceli gelecek yoğun bir etkinlik ortamı sunan çağdaş kütüphanelerdir. Bizdeki mevcut klasik kütüphane anlayışı yani sessizce durulacak ve sadece kitap okunacak bir ortam anlayışı, kütüphaneyi ve kitap okumayı tercih etme sürecini yok etmektedir.

Klasik kütüphane anlayışı yerine ortaya çıkan modern çağın temsilcisi medya, bilgi ve hobi merkezi halini alan kütüphaneler, çağın yeni yüzüne ayak uyduran, kendi hobi ve zevklerine uygun kitapları kütüphaneden ödünç alıp iade eden, kendi ve ülkesinin kültürel gelişimine küçük yaşlardan itibaren katkıda bulunan bir neslin gelişmesini sağlayacaktır (Arnold ve Colburn, 2010). Yaptığı etkinliklerle beraber o etkinlik ile bağlantılı olan bir kitabı okumak ve okuduğundan özet çıkarmanın yine bu kitapla ilgili tartışmanın, öğrencinin analitik düşünme, özümseme, çıkarımda bulunma becerileri üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda yapılan araştırmalar kitap okuyan ve okuduğu üzerinde tartışan, düşünen ve araştıran çocukların derslerinde ve ileriki hayatlarında daha başarılı olduklarını göstermektedir. (Marzano, Pickering ve Pollock, 2008). Okumak, düşünce geliştirmenin temeli olmaktadır.

Gelişimci bir anlayış sergileyen ülkelerin eğitim sistemlerinde gözlenen ortak gelişmelerden birisi iyi okullara yönelik artan ilgidir. Son yılların eğitim sektöründe aktüel araştırma konularından birisini iyi okul, kaliteli okul, etkili okula ilişkin araştırmalar oluşturmaktadır. Eğitim sektörüne ayrılan kaynakların kıtlığı, bu kaynakları rasyonel kullanma, böylece eğitim hizmeti üretim birimi olan okulu da verimli ve etkin kılma sorunu gündeme getirmektedir. (Oğuz ve diğerleri, 2010). Kaliteli okul bilgiyi öğrenmeyi öğreten okuldur. Bunu da ancak gelişmiş bir kütüphaneyle sağlayabilir. Yeni bilgiler üretebilecek gençler yetiştiren eğitim kurumlarının donanımlı kütüphaneleri ve okumayı hayat felsefesi olarak benimsemiş bir yapıları bulunmaktadır.

UYGULAMA ÖRNEĞİ

21. yüzyılda eğitimde en önem verilen konu okuryazarlıktır. Okuryazarlıklar çeşitlendirilsede en önemlisi "Okuryazarlık kazanmak"tır. Okuryazarlık, sadece okumak ve yazmak eylemi değildir. Okumayı keyifli bir süreç haline getirmek kendi alanı ile ilgili kaynaklara ulaşabilmek, araştırma yapabilmek, araştırdığı ve öğrendiklerinden çıkarım yapabilecek bir biliş düzeyine gelebilmektir. Okumanın kaliteli ve özen gösterilen bir süreç olarak planlı yapılması bu bağlamda çok önemlidir. Okuryazarlık konusunda yapılan önemli bir çalışma da OECD tarafından yapılan PISA çalışmasıdır. PISA'nın okuryazarlık tanımlarına göre; "Okuma becerileri: Bireyin hedefine ulaşmak, bilgi ve potansiyelini geliştirmek ve topluma katılmak için yazılı metinleri anlama, kullanma, derinlemesine düşünme ve yazılı metinlerle uğraşma kapasitesidir." (OECD,2009). PISA'da üç okuryazarlıkta değerlendirme yapılmaktadır; bunlar okuma becerileri, matematik okuryazarlığı ve fen okuryazarlığıdır. Alan itibari ile üzerinde durulacak olan okuma becerileridir.

PISA'da tanımlanan üç okuryazarlıkta da bireyin edindiği bilgi ve becerilerini topluma katılımı ve ihtiyaçlarını karşılamak için kullanması, yeni bilgilere ulaşması ve bu bilgilerini uygun bir biçimde yansıtması hedeflenmektedir. Başka bir ifade ile okuryazarlık, okulda öğrenilen bilgi ve becerilerin günlük yaşama taşınabilmesi ve yeni bilgilere ulaşmak için sahip olunan bilgi ve becerilerin kullanılmasıdır. (Çalışkan, 2011,s:29)

Artık okuryazarlık sadece metin okuma ile sınırlandırılmamaktadır. Okuma kültürü, içinde birçok okuryazarlığı da barındırmaktadır. Öğrencilerin esas kazanması gereken, ezberleyerek elde ettikleri bilgiler değil kavramların altında yatanı düşündüren, onlara hayatları boyu rehberlik edecek araştırma yapma ve öğrenme becerilerini kazanmalarını sağlayan becerilerdir. Bu becerilere yön vermek için farklı ve zengin kaynaklara sahip kütüphanelerden öğrencilerin etkili yararlanması gerekmektedir.

Öğrencilerin okuma etkinliklerinden hoşlanması; okuma becerileri, matematik okuryazarlığı ve fen okuryazarlığı puanlarına olumlu olarak yansımaktadır. Başka bir ifade ile öğrencinin her an okuması, kitapçıya ve kütüphaneye gitmekten hoşlanması ve kitaplar hakkında düşüncesini söylemesi onun okuma becerileri, matematik okuryazarlığı ve fen okuryazarlığı puanlarının artması ile ilişkilidir. (Çalışkan,2011,s:39)

Bu noktada PISA 2009 verilerine göre öğrenciler onlara sözü edilen becerileri kazandıracak olan kütüphane kullanımının önemini biliyor, hatta kütüphaneye gitmekten hoşlanıyor. Ancak bu durum onların okuma becerilerinin gelişmesine etki etmiyor:

Öğrencilerin kütüphaneyi kullanma sıklığı ile okuma becerileri, matematik okuryazarlığı ve fen okuryazarlığı puanları arasında zıt ilişkiler bulunmaktadır. Okuma becerileri, matematik okuryazarlığı ve fen okuryazarlığı puanları yüksek olan öğrenciler, kütüphaneyi az kullandığını belirtmektedirler. Bu durum öğrencilerimizin kütüphaneleri etkili olarak kullanmadıklarını ortaya çıkarmaktadır. İnternette okuma ile öğrencinin PISA okuryazarlık puanları arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. (Çalışkan,2011,s:39)

Görüldüğü gibi öğrenciler kütüphaneden etkili biçimde yararlanmamaktadırlar. Onlara okuma becerisi kazandıracak yolu bilmekte ancak verimli biçimde ondan yararlanamamaktadırlar. Bu durumda öğrencilerin yalnız kitapçılara, kütüphaneye gitmesi; okudukları üzerinde düşünebilecek, onları farklı yönleri ile irdeleyebilecek bir düşünme biçimi geliştiremedikçe anlamlı olmamaktadır.

2009 yılında yapılan PISA uygulamalarından sonra Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) tarafından yayınlanan değerlendirme raporunda; "Türkiye puanını en fazla arttıran ülkeler arasında, ancak daha seviye atlayamadık. 1'in en düşük, 6'nın en yüksek olduğu PISA'da Türkiye 2. seviyede. Eğitim alanında en son yıllarda atılan adımlar olumlu sonuçlar getirmekle birlikte, kapsamlı bir eğitim reformuna ihtiyaç bulunmaktadır." (Özenç ve Arslanhan, 2010) açıklaması yapılmıştır.

21. yüzyılda okuryazarlık temel bilgisayar becerilerini de kapsayacaktır. Kişi teknolojiden, teknolojinin boyutlarından, özelliklerinden, ritimlerinden epey haberdar olmalıdır. Bilgi toplumunun bir gereği de bu toplum içindeki bütün bireylerin öğrenmeyi öğrenmeleridir. Hızla değişmek bilginin kendi doğasından kaynaklanan bir olgudur. Eğitim sistemi, öğrencileri bu yönde hazırlamalıdır. Mühendisler, hekimler, hukukçular, öğretmenler, jeologlar, yöneticiler ve bilgisayar programcıları mezuniyetlerinin üzerinden on yıl geçmiş ve bilgilerini tekrar tekrar tazelememişlerse, çoktan eskimiş duruma düşmüşlerdir. Bu anlamda hizmet içi eğitim ve yeni yayın takibi öğretmenler için büyük önem taşımaktadır (Oğuz ve diğerleri, 2010). PISA'nın okuma becerileri tanımı okuma kültürü oluşturulmasının diğer tüm alanların temel taşı oluşturdugunu

göstermektedir. Eğitim sistemi içinde okumaya verilen önem, öğrencilerin okudukları metinlerle ilgili yaptıkları tartışmalar, sohbetler ve hazırladıkları projelerle hem okuduklarını daha iyi anlamalarını hem de okudukları kitabın içindeki olaylarla ve konularla geçmiş yaşamlarını birleştirerek yeni kazanım ve çıkarımlar üretebilmelerini sağlayacaktır. Böylece üst düzey düşünme becerileri gelişebilecektir.

21. yüzyılda yurt dışı standartlarına baktığımızda en net olarak görülen nokta "Critical Thinking" ve "Creativity Learning" kavramlarıdır. Bu kavramlar "Eleştirel Düşünme" ve "Yaratıcı Öğrenme" olarak çevrilmektedir. Üzerinde önemle durulan bütün kavram ve çalışmalar göstermiştir ki çocuğun hayatta başarı kazanabilmesi için küçük yaştan itibaren okuyan, eleştiren ve düşünen bir kişi olarak yetişmesi gerekmektedir. Bütün bu noktalar kütüphane ve okumanın, çocuğun olmazsa olmazı olarak hayatında bulunması gerektiğini ortaya koymaktadır. Eğitim gelecek yaşam için bir hazırlık değil, yaşamın kendisidir. Okulun mevcut hayatı, çocuğun oyun alanında, civar bölgelerde ve evde sürdürdüğü kadar canlı ve gerçek bir hayatı temsil etmesi gerekmektedir. Kendileri için yaşamaya değer olan hayat formlarından meydana gelmemiş olan eğitimin, her zaman öz gerçeklik için zayıf bir karşılık olduğu ve onu engelleyip zayıflattığı gerçektir. (Ratner, 2010).

Öğrencilerin anaokulunda büyük bir ilgi ile başladıkları, farklı ve yenilikleri olan eğitim, 1. sınıfın sonundan itibaren gitgide öğrenciler için ilgi çekmez bir hale dönüştüğü gözlemlenmektedir. Bunun ana sebebini öğretim metotlarının öğrencilerin biliş ve yeterlik düzeylerinin üstünde veya altında kalması ayrıca eğitim öğretim etkinliklerin ve kaynak çeşitliliğinin az olması oluşturmaktadır. Derslere olan ilginin azalması sorunu, öğrencilerin kütüphane kullanma ve kitap okuma alışkanlıklarında da azalma yaratmaktadır.

Cito Türkiye'nin Öğrenci İzleme Sistemi uygulamaları sonucu paylaştığı raporlara göre öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri hem devlet okulunda hem de özel okullarda sınıf seviyesi yükseldikçe düşüş göstermektedir. (İş Güzel, 2009). İSTEK Acıbadem Okullarında 2011-2012 eğitim öğretim yılında kütüphaneden kitap alıp okuyan ve kütüphane etkinliklerini katılan grubun yoğunluğu 1, 2 ve 3. sınıf seviyelerinde fazladır. Rapora göre 7. sınıf seviyesindeki öğrencilerin kütüphane kullanım oranı 1, 2 ve 3. sınıf öğrencilerine göre daha düşüktür. 2011-2012 eğitim öğretim yılında Cito Öğrenci İzleme Sistemi raporlarında Türkçe okuduğunu anlama alt alanında becerilerin kazanımı ile özellikle 1-7. sınıf öğrencilerinin kütüphaneden kitap alma istatistiklerinin birbirine paralel olduğu tespit edilmiştir.

ÖİS sonuçlarına göre İSTEK Acıbadem İlköğretim Okulunda Türkçe okuduğunu anlama alt alanında öğrencilerin yeterlik düzeylerinin yükseldiği gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra ülkemizdeki özel okul ve devlet okullarında son on yılda okuma becerilerinin gelişmesi yönünde çabalar harcandığı görülmektedir. Cito Türkiye'nin özel okul ve devlet okullarında Türkçe okuduğunu anlama alt alanındaki sonuçlar ile PISA okuma becerileri sonuçları arasında paralellik bulunmaktadır. Bu sonuçlarda genel olarak bir gelişme olduğu görülse de bu gelişme yeterli değildir. Hedef, her öğrencinin okuyan ve okuduğunu eleştirip, okuduğu ile ilgili yorum yapabilecek bir seviyeye gelebilmesini sağlamaktır.

Kütüphane ve kitap okuma kapsamında yapılan bütün uygulamalar çocuğun deneyimleyerek öğrenmesine önem vermektedir. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları kazanımları desteklenerek, çocuk kitaplarından üretilen aktiviteler ve kütüphane etkinlikleri ile İSTEK Acıbadem İlköğretim Okulunda 2011-2012 eğitim öğretim yılında yapılan Pilot Kütüphane uygulamalarında ilköğretim 1-7. sınıf öğrencilerinin kitap okuma oranlarında çok büyük bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Kullanılan kütüphane programından ödünç alınan ve iade edilen kitap sayısının bir önceki seneye göre 15 katı artan bir rakama ulaştığı gözlemlenmiştir. 2011-2012 eğitim öğretim yılına göre: Öğrenci sayısı 300 olan okulumuzda kitap ödünç alma adeti 15.000, öğrenci başına düşen kitap sayısı: 50'dir. İSTEK Acıbadem Okullarında yapılan çalışmalar kapsamında kullanılan çalışma kâğıtlarının belli dokümanlarına Okul Kütüphanecileri Derneği web sayfası (<http://www.okulkutuphanecileri.org/index.php/tr/kreh/yke>) üzerinden ulaşılabilir. Çalışmaların hepsi Türkiye, Amerika, İngiltere, Almanya, Finlandiya, Japonya, Yeni Zelanda ülkeleri başta olmak üzere okul kütüphanesi çalışmaları incelenerek hazırlanmıştır.

**2011-2012 eğitim öğretim yılında
Cito Öğrenci İzleme Sistemi
raporlarında Türkçe okuduğunu
anlama alt alanında becerilerin
kazanımı ile özellikle
1-7. sınıf öğrencilerinin
kütüphaneden kitap alma
istatistiklerinin birbirine paralel
olduğu tespit edilmiştir.**

Verilen bütün sonuçlar incelendiğinde başarı seviyesi yüksek olan ülkelerde kütüphane ve çok kitaplı eğitime büyük önem verildiği görülmektedir. Eğitim sürecinde yalnızca ders kitaplarını kullanmayıp birçok kaynaktan bilgi edinen, okuyan ve araştıran, eleştirel bir bakış açısı ile eğitim gören bireylerin ve bu ülkelerde yetişen öğrencilerin daha başarılı olduğu tespit edilmektedir. Bu kapsamda eğitim öğretimde mutlak surette çok kitaplı eğitime ve okulun kendine ait bir kütüphaneye temel olarak ihtiyacı bulunmaktadır. Her devlet okulunda kütüphane bulunması zor olabilir, bundan dolayı halk kütüphaneleri öğrenciler için okul kütüphanesi şeklinde düzenlenmeli ve bu kütüphanelere "Öğretmenlik formasyonu almış kütüphane öğretmenleri" atanmalıdır. Bu kişilerin esas görevi öğrencilerin "Okuma becerisi" konusunda yapacakları çalışmalara destek olmak olmalıdır. Bu sayede Türkiye genelinde öğrencilerin Türkçe okuduğunu anlama becerilerinde artış sağlanabilecektir. Dolayısıyla öğrenciler Türkçeyi doğru kullanma konusunda da başarı sağlamış olacaklardır. Ülke genelinde okuma kültürünün oluşmasında da bu konu büyük önem taşımaktadır.

SONUÇ

Okumak sadece eğitimin değil ülkenin önemle üzerinde durması gereken kültürel bir mirastır. Sadece ülke klasiklerini değil dünya klasiklerini özümseyerek, anlayarak ve kitaptaki olay ve karakterleri araştırarak, üzerinde düşünerek okumak eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak okuma kültürü edinmiş genç birey kendisini ifade edebilme ve öğrendiklerinden yeni bilgiler üretebilme konusunda başarılar elde edebilecektir. Milli Eğitim Bakanlığı ders kitaplarında gençlerin güncel metinlerle karşılaşması da diğer önemli bir noktadır. Geleceğe ışık tutacak ve ülke geleceğine ürettikleri ile katkı sağlayacak gençlerin kalem, kâğıt kullanmayı bilen ve seven, kitap okumayı bir hayat tutkusu edinmiş olması gerekmektedir. Kitaba en kolay ve ücretsiz ulaşılabilir yer ise kütüphanelerdir. Kütüphaneler, bu kapının kilidini elinde bulunduran temel kültür bekçileridir. Bu bağlamda her ilçede bulunan halk kütüphanelerinin değerlendirilmesi öğrencilerin okullarının yakınlarındaki halk kütüphanelerini tanıması ve bu mekânları etkin olarak kullanması yönünde Milli Eğitim Bakanlığının bir çalışma yapması büyük oranda ülke genelinde okuma oranının artışını sağlayacaktır. Bugünün çocukları, yarının anne babaları olunca okuyarak büyümüş bir topluma ışık tutacaklardır. Önce öğretmenlerin okuması ve kütüphaneleri kullanması daha sonra ise öğrencilerine bu konuda ön ayak olması ülke genelinde okuma kültürünün oluşturulmasında büyük önem taşımaktadır.

21. yüzyılda yetişen öğrencilerin ve onlara rehberlik eden eğitimcilerin kazanması gereken temel beceriler ve davranışlar şu şekilde açıklanmaktadır:

- Akademik disiplinler çerçevesinde bilgi ihtiyacının farkında olan ve bunu nereden ne şekilde karşılayabileceğini bilebilen
- Her şeye karşı meraklı olabilen
- Olaylar ve durumlara karşı bütüncül bir düşünce yapısına sahip olan
- İletişim becerileri yüksek ve iyi iletişim kurabilen
- Neden yaşadığını ve ne yapması gerektiğini sorgulayabilen, dünya, olaylar ve kendisi ile anlamlı ve doğru bağlantı kurabilen
- Düşüncelerini geliştirebilen, eleştirel düşünebilen ve olaylara çok yönlü bakabilen kişiler olmalıdır.

Bütün bu noktalara bakıldığında okumayan, araştırmayan bir kişinin 21. yüzyıl eğitim standartlarında iyi bir eğitim aldığı söylemesi mümkün gözükmemektedir. Küçük yaşlardan itibaren iyi seviyede verilecek bir ana dil eğitimi öğrencilerin dünyayı anlayarak yetişmeleri, farklı kültürleri algılayabilmeleri ve gelecekte başarılı olabilmeleri adına çok önemli bir konudur. (Walker, 2011).

Okumanın, kitap kullanmanın ülke genelinde Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları'nın ayrılmaz bir parçası olarak görülmesi, bütün eğitim sisteminde yer alması kaçınılmazdır. Yarının bilim adamları, akademisyenleri, öğretmenleri ve şu an bilmediğimiz ve her gün yenisiyle tanıştığımız binlerce meslek grubunda başarıları imza atacak gençler ancak bugün çocukluklarında aile ve öğretmenleri tarafından okumalarına, araştırmalarına ve eleştirel düşünmelerine önem verilen gençlerden oluşacaktır. Okuyan bir toplum için eğitimcilerin el ele vermesi ve ülke genelindeki kütüphanelerin öğrenciler tarafından en aktif olarak kullanılması yönünde çalışmalar gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu sayede ülke genelinde okuma kültürü oluşacak ve okuma alışkanlığı gelişecektir.

Okuyan bir toplum için eğitimcilerin el ele vermesi ve ülke genelindeki kütüphanelerin öğrenciler tarafından en aktif olarak kullanılması yönünde çalışmalar gerçekleştirmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Andain, I.ve Murphy, G. (2008). *Creating lifelong learners*. United Kingdom: International Baccalaureate Publishing.
- Arnold, R. ve Colburn, N. (2010). What makes a great story time book? *School Library Journal*. 10, 20-22.
- Breivik, P.S. (1986). Library-based learning in an information society. *New Directions for Higher Education*, 15 (56), 47-55.
- Çalışkan, M. (2011). PISA 2009 okuryazarlık çalışmaları sonuçlarının Türk öğrencilerin özelliklerine göre incelenmesi. *Cito Eğitim Kuram ve Uygulama*. 12, 28-44.
- Dryden, G. ve Vos, J. (2001). *The learning revolution. The change the way the world learns*. Stafford: Network Educational Press.
- Douglas, M. (1967). *İlkokul kütüphaneleri*. Ankara: Yeni Koşal Matbaası.
- İş Güzel, Ç. (2009). Öğretim programlarının öğrenme çıktıları açısından değerlendirilmesi. *Cito Eğitim Kuram ve Uygulama*. 10, 1-10.
- Kramer, W. (2010). Taking part in art designing a children's art center. *Children And Libraries*. 2, 31-37.
- Marzano, R., Pickering D.J. ve Pollock J.E. (2008). *Öğrenci başarısını artıran öğretim stratejileri*. İstanbul: Red House.
- Monsour, M. ve Talan, C. (1993). *Library-based family literacy projects*. Chicago: American Library Association. 20-35.
- OECD (2009). PISA 2009 assessment framework. Paris: OECD Publishing.
- Oğuz, O., Oktay, A. ve Ayhan, H. (2010). *21. yüzyılda eğitim ve Türk eğitim sistemi*. Ankara: Pegem.
- Özenç, B. ve Arslanhan, S. (2010). *PISA 2009 sonuçlarına ilişkin bir değerlendirme*. (TEPAV Değerlendirme Notu. Türkiye Ekonomik Araştırma Vakfı.)
- Ratner, J. (Ed.)(2010). *John Dewey Günümüzde eğitim*. (B. Ata, T. Öztürk, Çev.) Ankara: Pegem Akademi.
- Saylan, F. ve Yıldız, A. (Editörler) (2006). *Yaşam boyu öğrenme*. (İkinci Baskı). Ankara: Pegem
- Temizkan, M. (2009). *Metin türlerine göre okuma eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Titiz, T. (1996). *Ezbere hayır*. İstanbul: İnkılap.
- Townsend, R. (2001). *Okuma zenginliği*. İstanbul: Sistem.
- Tüleylioğlu, O. (2000). *Okumak mı, O da ne?* İstanbul: Çağ.
- Walker, G. (2011). *The changing face of international education challenges for the IB*. United Kingdom: International Baccalaureate Publishing.
- Yılmaz, B. (2004). *Türkiye'de eğitim politikası ve kütüphane*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.